

“A betűvetés módja és az írás tartalma egy éretlen, sérülékeny, támaszra szoruló személyre vall. Valószínűleg jószándékú, jólelkű, de kevés talentummal megáldott fiatalember, aki keresi helyét a világban. Eredménytelenségét okok meghatározásával próbálja behatárolni, a számára alkalmas útra azonban – egyelőre – képtelen rátalálni. Saját nézeteivel, vélekedéseivel – akár egyetlen mondaton belül is – ellentmondásba keveredik.”

Vagy még egy: “A rendkívül magas színvonalú, de nagyon zaklatott írásmód és az összekuszálódott élettörténet egy értelmes, ám félresiklott tehetséget, egy sorsával elégedetlen embert sejtet. Egész életét átható vágyaiból semmit sem tudott megvalósítani úgy, ahogy valószínűleg szeretne volna. Emiatt mentegetőzik, magyarázkodik, illetve másokat okol. Ilyen háttérrel, jellemzőkkel nehezen képzelhető el, hogy egy kiegyensúlyozott, derűs ember volna.”

Akad persze sokkal pozitívabb példa is, egy-egy szép külalakú, jól felépített, választékosan fogalmazott, rendezett családi körülményekről szóló írás után kevésbé merültek fel az emberben kételyek és kérdések.

A kérdések megfogalmazása volt ugyanis a feldolgozás utolsó szakasza és egyben a személyes ismerkedés első lépése. A meghallgató bizottság tagjai közül ki-ki feltette azt a kérdést, ami az adott pályázóval kapcsolatban érdekelte.

Jómagam a személyes benyomások megszerzésén túl arra törekedtem, hogy az önéletrajz hiányosságaihoz pótlást-, a többjelentésű jegyek értelmezéséhez pedig támpontot kapjak. Akadt, akinél sodró lendületű, kategorikusan fogalmazott dolgozata elolvasása után arra voltam kíváncsi, hogy beszélgetni is tud-e vagy csak kinyilatkoztatni. (Sajnos, kizárólag csak az utóbbiban volt gyakorlata.) Másnál azt kutattam, hogy az írásából sugárzó belső feszültség, nyugtalanság viselkedési szinten döntően miben nyilvánul meg. (Egyáltalán nem mindegy ugyanis, hogy aktív ténykedésben, szakmai ambíciókban vagy épp állandó elégedetlenségben, ingerlékenységben.)

A személyes meghallgatáson nyert információkat is rendszereztem. Az ismerkedés kezdetén a pályázóról szerzett első benyomásomat gondolatban mindjárt megfogalmaztam, eszembe véstem. (Ilyenformán: határozott, erős egyéniségnek látszik, noha most nagyon izgul; vagy törékeny, szolid asszony.) Máskülönbön könnyen megesett volna, hogy a végén az összbenyomáshoz igazítom az elsőt. Így elveszett volna annak a lehetősége, hogy az első benyomásaimat és a beszélgetés során kirajzolódott összeképet egymáshoz hasonlítsam, pedig ha ezek között jelentős különbség mutatkozott, akkor a döntésnél, értékelésnél nagyobb körültekintésre volt szükség. A 15-25 perces társalgás után jegyeztem le a pályázóra vonatkozó észrevételeimet, (feltárt tulajdonságok, személyiségjegyek). Elbeszélései, válaszai alapján feleletet adtam előzetes kérdéseimre. Végül mindezek értékelése, egybevetése után pár szóval összegeztem vélekedésemet. A bizottság többi tagja szintén kifejtette véleményét, majd mindegyikünk állásfoglalása után, konszenzus esetén javasoltuk az adott pályázó alkalmazását, felvételét.

Eddigi tapasztalataink alapján a pályázati anyagok fentiek szerinti elemzése és a pályázók célirányos meghallgatása elegendő információt nyújtott ahhoz, hogy viszonylag megbízhatóan választhassunk a jelöltek közül. Az azóta eltelt idő alatt a gyakorlatban megismert kiválasztottak között egyetlen olyan sincs, aki egyértelműen kóros személyiségjegyet vagy antiszociális, aszociális viselkedést mutatna, de szakmailag súlyos hiányossággal küszködő, az átlagosnál alacsonyabb képességekkel rendelkező sincsen közöttük.

A válogatás ilyentén módszerének viszont kétségtelen hátránya, hogy nagyfokú figyelem szükséges hozzá és meglehetősen időigényes. Néhány hónap leforgása alatt közel száz pályázatot dolgoztam fel, de ez ebben szerzett gyakorlottság sem gyorsította érdemben a munkát, illetve a sietségnek valószínűleg az alaposság látta volna kárát.

Persze bizonyára vannak olyan helyzetek, amikor felületesebb vizsgálódás is elégségesnek látszik, és felmerülhetnek más jellegű követelmények is a pályázókkal szemben, de úgy hiszem, némi módosítással, alakítással hasznosítható az ismertetett módszer a tanárkiválasztáshoz, és talán sikerült néhány szempontot adni a pályázatok feldolgozásához.

BÁLINT BÁNK

“Sosem fogom elveszíteni az iskola iránti szeretetemet”

A címadó mondatot a kecskeméti *Bányai Júlia Gimnázium* nyolcosztályos gimnáziumának I. a. osztályos tanulója fogalmazta meg, amikor az osztályfőnök az első félév elteltével a tanulók

iskolai tapasztalatairól gyűjtött információt.

A nyolcosztályos gimnáziumi forma ebben az intézményben két évi előkészítő munka után, az 1991/92-es tanévben indult. Két osztályban 60 kisdíák tanul a gimnázium szaktanárai által megszerkesztett egyedi tantervi program alapján.

Iskolai munkánk alapelve a humanista értékközpontúság és a műveltségi elemek egyensúlya. Most nevelő munkánk esztétikai területéről kívánunk bemutatni néhány példát. Mit jelent szá- munkra a nevelés esztétikai jellege?

Legalább két dolgot egyszerre: az esztétikumra való nevelést és az esztétikum által való nevelést. Vagyis olyan tudatos ráhatást, amely a személyiség teljes kibontakozását mint távolab- bi célt – az esztétikum iránti érzék fejlesztésén, és az esztétikai jelenségek elsajátításán – mint közelebbi célon közelíti meg. Törekvéseinkben az esztétikai elsajátítás nem egyszerűen művészi elsajátítás. Az esztétikai magatartás skálája a jó ízléssel megkomponált környezettől az instru- mentális zene élvezéséig, a helyesen megformált magatartástól a tragédia műfajának értéséig terjed. Céljaink szerint: a leszűkített esztétikai nevelést a köznapi viselkedés és az életmód esztétikájának kell felváltania. Arra törekszünk, hogy minden tantárgyban megízleltessük tanít- ványainkkal az oktatott anyag belső szépségét.

Felmerülhet például a kérdés, hogy szép lehet-e a matematika? A matematikusok szerint egy-egy megoldás levezetése olyan gyönyörűséggel ajándékozza meg az embert, mint egy lenyűgöző festmény látványa. Csakhogy a matematikai gondolkodásnak ez az esztétikuma nagyon kevesek előtt válik nyilvánvalóvá. Akkor lesz lehetőség erre, ha a diáknak módot adunk a felfedezés örömeire. Tanítványaink hajlandóságot mutatnak erre is. Képessé kívánjuk tenni őket arra, hogy érzékenyvé váljanak a természet, az emberi élet szépségeire. Ha ezt az érzékenysé- get "totális esztétikai nevelés" keretében sikerül kifejleszteni a tanulóknak, akkor talán sokkal harmonikusabb felnőttekké válhatnak majd.

A magyar nyelv és irodalom szaktárgyi óráit – a megszokott két tudományágra tagoláson túl – még tovább bontottuk. Heti egy órában külön fogalmazási óra keretében foglalkozunk a szóbeli és írásbeli közlés alapelveivel, a mondat- és szövegszerkesztés elméletével és gyakorlatával, a helyes és szép magyar beszéddel.

Tesszük ezt azért is, mert jól tudjuk, milyen nehézséget jelent négyosztályos gimnáziumi tanítványaink körében ennek az alapvetően fontos területnek gondozása, a hiányosságok pótlása a nagy mennyiségű elvégzendő tananyag szorításában.

Ennek az órának a keretében volt módunk részletes könyv- és könyvtárismeretet is nyújtani. Nagy diákjainknál is alapvető gond, hogy ha könyvtárba mennek, a kötelező olvasmány meg- szerzéséért is a tájékoztató könyvtáros segítségét kérik, illetve, ha egy könyvtárban már rendel- keznek is némi helyismerettel, és önállóan keresnek szépirodalmi műveket, elveszetteknek érzik magukat egy másik könyvtárban, nem tudják kihasználni annak lehetőségeit, mert nem ismerik az általános rendet, amely pedig minden könyvtárban azonos.

Nyolcosztályos programunk indításakor fontos célunk volt az, hogy a legalapvetőbb könyv- tárismeretet tanórákon elsajátíttassuk. Így diákjaink megtanulták az ETO fő osztályait, a kataló- gus használatát, a címléírást. Hogy ezeket az ismereteket ne felejtsek el, összekötöttük a szövegalkotási és -szerkesztési órák anyagával, ahol tanultak az anyaggyűjtés módjairól, cédu- lázásról, vázlatkészítésről, fogalmazásról.

Úgy gondoltuk, hogy tanulóink szabadon választott, hozzájuk közel álló témát feldolgozva, élvezettel ültethetik át elméleti ismereteiket a gyakorlatba. Már túl vagyunk a témaválasztáson, anyaggyűjtésen, jegyzet- és vázlatkészítésen. Most készülnek a dolgozatok. Érdekes volt, hogy igen sokan állatokról, növényekről akarnak írni. Többen választottak kutyát, macskát, díszhalakat "kutatásaik" tárgyául. Egyrészt ezek nyilván kapcsolódnak kedvenc háziállataikhoz, másrészt kiegészítik tantárgyaik sorát, hiszen óratervünk alapján első osztályban a természettudományos tárgyak közül csak matematika és informatika szerepel. Magunk is meglepődtünk, milyen pontosan csinálták a gyerekek azt, amit vártunk. Több könyvtárba is beiratkoztak, többen igen gazdag anyagot gyűjtöttek. Szülők, akik elkísérték gyerekeiket, vagy értük mentek, igen nagy örömmel mesélték, néhányan egészen elérzékenyülve, hogy milyen talpraesetten, ügyesen tájékozódnak diákjaink.

Más tárgyat tanító kollégáink is – különösen a történészek – örömmel üdvözölték ezt a kezdeményezést, mondván, hogy ez olyan alapismeret, amelyre ők is tudnak majd építeni.

Iskolánkban régi hagyomány, hogy az osztályok kéthetenként szellemi totót oldanak meg a tanulmányi mozgalom keretében. A kérdések megoldásához bármilyen könyvet használhatnak. Azt tapasztaltuk, hogy diákjaink a versenyt nagyon komolyan veszik, és a megoldásokhoz jól hasznosítják a könyvtári órákon tanultakat.

Örömmel mondhatjuk, hogy tanítás után többen olvasgatnak az iskolai könyvtárban is.

Az első két év irodalom anyagát úgy osztottuk, hogy első évben hosszabb ideig a népköltéssel ismerkedünk, második évben pedig a mitológiával, bibliai történetekkel foglalkozunk a tananyag egy részében. Így részletesebben tudunk elsősorban a népmesével, a mesetípusokkal foglalkozni. Nyáron, amikor az új feladatra készültünk, találtunk rá a Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár 1988-ban megjelent kiadványára, amely egy mesevetélkedőt ismertetett. Ez igen megtetszett nekünk, és némileg átalakítva pontszerző versenyt indítottunk belőle. Háromfős tanulói csoportok alakulhattak és nevezhettek. Kaptak egy meselistát, amelynek elolvasását javasoltuk, és kb. 3-4 hetes időközönként kellett a csapatoknak leadniuk a feladatsorok megoldását. Az egyes feladatsorok egy-egy mesealakhoz kötődtek, tartalmaztak totót és kifejtendő kérdéseket, mellette pedig minden csoport leadott egy bábót az éppen versenytémául szolgáló mesefiguráról. Így születtek "gyönyörű" boszorkányok, sárkányok, táltoslovak. Volt olyan szülő vagy nagymama, aki örömmel segített egy-egy figura elkészítésében, ezek profi darabok lettek.

Diákjaink nagy élvezettel vetették magukat a mesevetélkedőbe, többen határidő előtt hozták a megoldást, követelték az újabb fordulót.

Az írásbeli fordulók után a legjobb csapatok szóbeli vetélkedőn mérhetik majd össze tudásukat.

A *történelem* tanításának biztos megalapozása a feladatunk az első két évben. A lexikálisan elsajátítandó anyag mennyisége nem nagy. Legfőbb célunk, hogy a tanulók térben, időben biztosan tájékozódjanak, megismerkedjenek a történelmi forrásanyagokkal, a feladatok felkeltésük érdeklődésüket, elgondolkodtassák őket, megmozgassák fantáziájukat. Mindezt a közvetlen élményszerzés segítségével tesszük.

Első évben a tanulók az ókorral és a magyar őstörténettel foglalkoznak, az anyagot az életmód témakörére koncentrálnak, második évben a középkort dolgozzák fel, a témát a történelmi személyiségek köré csoportosítva.

Az eltelt hónapok igazolják, hogy sikerült a távoli időket emberközelbe hozni tanulóink számára. A kisdíjak képeket értelmezve mondják az ismereteket, vagy szövegelemzések alapján készítenek tárgyakat. Így született pl. gyurmából görög váza, rajta a gazdasági életet bemutató rajzzal, vagy kagylóban ülő Poszeidon istenalak, megformázták Daedaloszt és Ikaroszt, elkészítették a labirintus rajzát, az athéni templomot, bemutatták, milyen képzeletükben a Minotaurusz. Elemzik Herodotosz szövegeit, térképolvasás alapján rekonstruálják pl. a görög-perzsa háborúk eseményeit. Pantomim játék formájában bemutatták a trójai háború döntő ütközeteit. Feladatul kapták azt is, hogy képzeljék magukat Milthiadész alakjába, és rajzolják le a had felállítását, a csata menetét.

A szinkron történelmi eseménylátás is szerepel feladataik között. Szentenciákat gyűjtöttek, összehasonlították az athéni és spártai jellemeket, megvitatták az olimpiai eszme kérdését.

A tanulók minden feladatot boldogan vállalnak, az érdeklődők azon túl is keresnek könyveket, tartanak önálló előadásokat.

A nyolcosztályos gimnázium első évfolyamába jelentkezőknél sem *ének-* sem *rajzkészséget* nem mértünk.

Előre nem várt eredményünk az a tapasztalat, hogy tanulóink szépen énekelnek. A tanórák közé beépített heti egy óra kórusfoglalkozás nyomán több mint egy óra időtartamú, többszólamú ének és furulyajátékból álló koncertet adtak február eleji farsangi összejövetelükön, hangszeres zeneszámokkal tarkítva.

A rajzoktatás területén célunk az, hogy egy-egy témát komplex módon szemlélve, a művészetek különböző területein dolgozzuk fel. Például Petőfi Sándor: János vitéz című művének irodalmi és zenei feldolgozásához kapcsolódóan a gyermekek a rajzórán bábokat készítettek, színpadi jelmezt, díszleteket rajzoltak ceruzával, színes ceruzával, krétával és festettek akvarellal. Így a tanulók érzékelhették azt, hogy a művészeti ágak nem elszigeteltek, diákjaink alkotó fantáziájuknak szárnyat adva átélhették az önkifejezés, önmegvalósítás élményét.

A tervezett képzőművészeti technikákkal való ismerkedés is ennek a komplex folyamatnak megvalósulását szolgálta. Munkáik gyakran kapcsolódtak ünnepekhez. Gyöngyfűzéssel és az origami technikájának elsajátításával kedves ajándékokat készítettek szüleiknek, társaiknak. A farsangi ünnepségre az iskola auláját igen ötletesen, hangulatosan díszítették fel a rajzórán készített papírdíszekkel. Így mindennapi tevékenységeik részévé vált mindaz, amit a rajzórán tanultak.

Végezték manuális készségüket, térszemléletüket, megfigyelőképességüket, képzeletüket fejlesztő feladatokat is. Igyekeztünk olyan képzőművészeti technikákkal megismertetni őket, amelyek a fantáziát megmozgatják, de a szülőket anyagilag nem terhelik. Karácsony előtt csoportmunkával téli tájat varázsoltak az iskola folyosójának egyik szögletébe, fehér lepedőből, festett ágacskákból, gyurmából mintázott emberi- és állatfigurákból, papírból hajtogatott, ragasz-

tott térformákból.

Történelmi tanulmányaikhoz is kapcsolódtak feladatok. Az őskor emberének elképzelt életét könyvtári gyűjtőmunka után rajzos, játékos formában örökítették meg.

A tanulók nem csupán a maguk örömeire alkotnak. Munkáikat évfolyamtársaik, az idősebb növendékek és tanáraik is megcsodálhatták, hiszen a legérdekesebb munkákból rendszeresen kiállításokat rendezünk.

A lelkes alkotóvágyat mutatták azok a pályázatok is, amelyeken a tanulók igen szép számmal és eredménnyel vettek részt. Ezek témái a következők voltak: Így látom az erdőt, Elképzélések a jövőről, Az én édesanyám, Én nem olyan vagyok, mint más (mozgássérültek ábrázolása), A Föld napja.

Tanórai munkánkat számos *művelődési forma* egészíti ki. Így: röplabda, kosárlabda, torna, labdarúgás foglalkozások. Az angol vagy német emelt óraszámú nyelvtanulás mellett lehetősége van az érdeklődő tanulóknak arra is, hogy naponta délutánonként 20 percnyi időráfordítással eszperantó nyelvet is tanuljanak.

Munkatársaimmal és a szülőkkel együtt óriási lehetőséget látunk a munkában, amely során a gondolat és a gondolkodás gyönyörűsége segít át bennünket a nehézségeken, és alakítja ki remélhetően ugyanezt az érzést a gyermekekben is.

Az egységes művészeti nevelés első szakaszában tehát elindult egy folyamat, amely jó alapot nyújthat annak a szemléletmódnak kialakításához, amelyet nyolc évre terveztünk.

TAPASZTÓNÉ PERLAKI MAGDOLNA

A mi játékunk

Manapság hajlunk arra, hogy úgy szemléljük a bennünket körülvevő világot, mint játékok együttesét, mint ahogy azt a tizenharmadik század a gépezetek, a tizenkilencedik pedig az organizmusok összességéként értelmezte. Az emberi testet például a tizenharmadik században gépnek, a tizenkilencedikben pedig szervek élő szövetének tekintették. Szerintünk az emberi test sajátos játékszabályok mentén alakult ki, és sajátos játékszabályok szerint működik. Létrehozói a genetika és más hasonló szabályegyüttesek, működését pedig olyan játékszabályok befolyásolják, mint – többek között – a komplex polimerek permutációja. A tizenharmadik században a beszélt nyelv óramű, a tizenkilencedikben élőlények sajátos létezési módja, a mi századunk viszont a szavaknak olyan játékát látja benne, amelynek során – ismét csak specifikus játékszabályok szerint – formálódnak a különféle emberi közlések. E játékos hajlamunkat részben napi gyakorlatunknak köszönhetjük, hiszen munkavégzésünket nagyrészt különféle szimbólumokkal folytatott játékok teszik ki. Részben pedig programozottságunk magyarázza, hiszen maguk a programok is játékfajtáknak tekinthetők.

Az a nézet, hogy a játék kiváló megismerési modell, a játékelmélet pedig "metateória", mindenütt érezteti a hatását, a legszembetűnőbben azonban a társadalmi létben. Nem tekintjük gépezetnek a társadalmat, s magunkat sem e gépezet fogaskerekének. Nem tartjuk továbbá olyan organizmusnak sem, amelyben az egyes emberek működése az egyes szervek funkcióinak felel meg. Számunkra a társadalom programozott játék, amelyben mi magunk sakk-, illetve marionettfigurák vagyunk. A politika mai alapkérdése már nem az, hogy mely erők hatnak a társadalomban, s hogy mi motiválja ezen erők mozgását. A probléma abban áll, hogy mely stratégiák érvényesülnek a politikai élelemben, illetve hogy miként játszanak velünk, azaz a sakkfigurákkal a program irányítói. Létezik egy olyan szervezet a sok bennünket mozgató apparátus között, amelynek példáján különös szemléletességgel mutatható be mindez: a filmipar. Segítségével a programozott játékfolyamat valamennyi apró részlete modellálható.

A film rendezője egy hangosított képekkel teli filmszalagot kap, amit a rendelkezésére álló olló meg ragasztó révén szétvághat, újból összeragaszthat, hogy ily módon készítse el a majdani moziban bemutatandó filmet. A filmipar apparátusa nem szállít kész filmszalagot; a rendező (csakúgy, mint a többiek: a forgatókönyv írója, a színészek, a sminkesek és az operatőr) sajátos részt vállal a gyártásban. A színészek és a sminkesek munkájára nincs miért kitérnünk. Újabb keletű azonban a scenárista és az operatőr tevékenysége. Az előbbi "lineáris" szöveget bocsát az apparátus rendelkezésére: előszöveget készít tehát a majdani filmhez. Hasonlóképpen lineárisan elrendezett anyagot készít az operatőr is. Az általa használt eszköz (a kamera) különösen figyelemre méltó, hiszen segítségével a felvételek különféle nézőpontból készíthetők el, sőt a kamera menetközben is mozgatható. Ideológiamentes eszközzel van szó, hiszen a